

ช่างลิเกาฝีมือเอก ความภูมิใจที่เรามี

ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์

ร้อยเอกเผื่อน คงเอี้ยง

ช่างลิเกาฝีมือเอกแห่งศูนย์ศิลปาชีพบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

นครศรีธรรมราชเป็นดินแดนเก่าแก่ มีความเจริญรุ่งเรืองเป็นเมืองเป็นแคว้นมาช้านาน เคยเป็นศูนย์รวมศิลปวัฒนธรรมทั้งที่คิดขึ้นเองและรับถ่ายทอดมาจากต่างชาติต่างภาษา เช่น อินเดีย และจีน เป็นต้น ที่รับจากต่างชาติก็ได้ปรับใช้มาหลายชั่วอายุคน จนกลายเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่นขึ้น โดยเฉพาะงานช่างฝีมือและศิลปหัตถกรรม นับว่ามีความโดดเด่นเป็นที่รู้จักของผู้คนในพื้นที่ใกล้เคียงตลอดถึงราชธานีอย่างกว้างขวาง ทั้งกษัตริย์ ขุนศึก ขุนนาง ข้าราชการ และข้าราชการบริพารฝ่ายในเคยกล่าวถึงช่างฝีมือของชาวเมืองนี้ด้วยความชื่นชม

ด้วยเหตุที่ได้สั่งสมมรดกศิลปวัฒนธรรมไว้มากมายและยาวนานเช่นนี้ ช่างฝีมือในนครศรีธรรมราชจึงมีมากตระกูลมากแขนง เฉพาะแขนงงานจักสานย่าน

ลิเกา ช่างที่มีชื่อเสียงโดดเด่นในปัจจุบันคนหนึ่งก็คือ ร้อยเอกเผื่อน คงเอี้ยง อดีตนายทหารจากกองทัพภาคที่ ๔ ค่ายวชิราวุธ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ก่อนจะก้าวไปเป็นช่างจักสานย่านลิภาฝีมือเอกจนได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ให้เป็นครูสอนจักสานย่านลิภาประจำศูนย์ศิลปาชีพบางไทร นั้น ร้อยเอกเผื่อน คงเอียง รับราชการเป็นนายทหารประสานการยิง สังกัด ป.พัน ๑๕ กองทัพอากาศที่ ๔ สนใจงานช่างหลายแขนง โดยเฉพาะงานจักสานย่านลิภาได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษ

ได้เริ่มฝึกหัดสานย่านลิภาอย่างจริงจังเมื่อ พ.ศ.

๒๕๑๗ ขณะอายุได้ ๓๘ ปี โดยมีนายวิจิตร เจริญธานี เป็นผู้ฝึกสอนที่สโมสรนายทหารกองทัพอากาศที่ ๔ ค่ายวชิราวุธ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีคุณหญิงวรี จิตรปฏิมา ภรรยาพลโทสัณห์ จิตรปฏิมา แม่ทัพอากาศที่ ๔ เป็นผู้อำนวยการฝึกอบรมให้แก่แม่บ้านทหารชั้นประทวน เมื่อเห็นว่าพอจะทำได้ ก็เริ่มต้นผลิตงานขึ้นมา ผลงานเป็นที่ชื่นชอบของผู้ที่มาพบเห็นหลายรายชมว่าชักเส้นลิภาได้ดี เรียงร้อยเส้นเข้ากับโครงได้อย่างประณีต

ค่ายวชิราวุธ ที่ตั้งกองบัญชาการกองทัพอากาศที่ ๔ ซึ่งครั้งหนึ่ง ร้อยเอกเผื่อน คงเอียง เคยประจำการอยู่ที่นี้

อาคารที่เคยใช้เป็นที่พักอบรมและปฏิบัติการสานลิภาเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๗

ซึ่งร้อยเอกเผื่อน คงเอียง เริ่มฝึกหัดที่นี่

ร้อยเอกเผื่อน ทงเอียง ขณะปฏิบัติงานสอนจักสานย่านลิเภา ที่ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร

วันหนึ่งใน พ.ศ.๒๕๒๔ ซึ่งเป็นช่วงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จแปรพระราชฐาน ณ พระตำหนักทักษิณราชินีเวศน์ แม่ทัพภาคที่ ๔ และคณะแม่บ้านทหารค่ายอชิรวายุธได้นำกระเป๋าย่านลิเภาฝีมือ ร้อยเอกเผื่อนไปทูลเกล้าฯ ถวายแด่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงพินิจพิจารณาด้วยความพึงพอใจพระราชหฤทัย ทรงมีพระราชเสาวนีย์ขอตัว ร้อยเอกเผื่อนไปเป็นครูสอนจักสานย่านลิเภาแก่นักเรียนช่างในพระตำหนักทักษิณราชินีเวศน์ จังหวัดนราธิวาส ที่โรงเรียนฝึกศิลปาชีพสวนจิตรลดา กรุงเทพฯ และที่ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๒๔ เป็นต้นมา

ในช่วงเวลานั้นสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงมีพระราชประสงค์ขยายงานจักสานย่านลิเภาไปสู่พสกนิกรในจังหวัดนราธิวาส และอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อให้นักเรียนช่างและคนพิการที่ทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ตาม

ศูนย์ฝึกศิลปาชีพดังกล่าว ได้ฝึกหัตถ์ผลิตงานศิลปหัตถกรรมแขนงนี้ให้กว้างขวาง จึงจำเป็นต้องเร่งหาช่างจักสานย่านลิเภาฝีมือดีจากจังหวัดนครศรีธรรมราช อันเป็นที่ถิ่นกำเนิดศิลปะแขนงนี้มาเป็นครูสอน ร้อยเอกเผื่อนจึงเป็นหนึ่งในจำนวนช่างจักสานย่านลิเภาที่ได้รับคัดเลือกไปในคราวนั้น

เมื่อเข้าประจำการที่ศูนย์ศิลปาชีพ ร้อยเอกเผื่อนได้ปฏิบัติหน้าที่ถ่ายทอดศิลปะการสานย่านลิเภาแก่ศิษย์หลายคน ขณะเดียวกันก็ได้สร้างสรรค์งานด้วยตนเองควบคู่ไปด้วย ที่จัดว่าเป็นชาวเกรียวกราวมากที่สุดในวงการนี้ ก็คือการทำพานลิเภาที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยขึ้นจำนวนสองใบ ใบแรกเป็นพานแว่นฟ้า (สำหรับใส่ผ้าไตร) ขนาดใหญ่เท่าของจริง จุดประสงค์จัดทำเพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในโอกาสทรงเจริญพระชนมพรรษา ๖๐ พรรษา เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๐ ใช้เวลาทำสองปี ใบที่สองเป็นพานทั่วไปที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก จัดทำเพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายแด่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถในโอกาส

ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๖๐ พรรษา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕ ช่วงเวลาที่ปฏิบัติงาน กล่าวได้ว่าได้รับพระเมตตาและความไว้วางพระราชหฤทัยจากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถตลอดมา

ร้อยเอกเดือนเล่าให้ฟังว่า ครั้งหนึ่งสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงทอดพระเนตรที่ทรงว่า "สิ่งครูเดือนทำฟักทองออกมาเป็นน้ำเต้า แต่ก็น่ารักดี" จึงให้ช่างทำถมและเครื่องประกอบ หลังจากนั้นจึงได้ทำกระเป๋าน้ำเต้าใบนี้ด้วยย่านลิเภาทรงฟักทองลูกเต๋าคู่ อีกใบหนึ่ง กระเป๋าน้ำเต้าใบนี้ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร เคยนำมาทำเป็นบัตร ส.ค.ส. และทุกครั้งที่มิงานโชว์

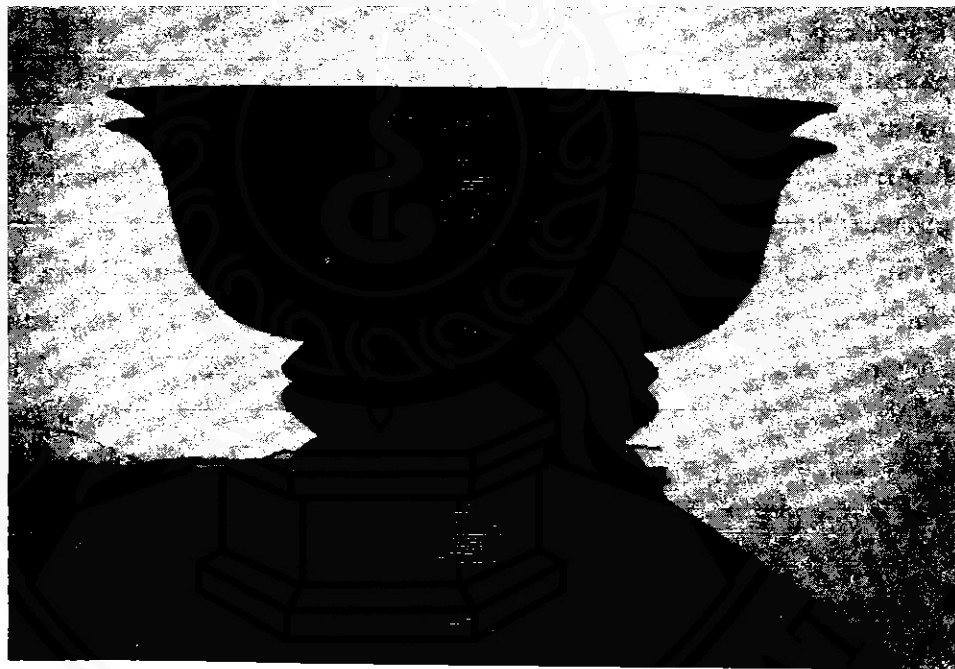
ผลิตภัณฑ์ที่วานี้ กระเป๋าน้ำเต้าดังกล่าวจะถูกนำไปโชว์ด้วยเสมอ เพราะยังไม่มีใครทำได้เหมือนเลย

ร้อยเอกเดือนเล่าด้วยความภูมิใจและปลื้มปิติเป็นอย่างยิ่ง เมื่อสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถรับสั่งว่า "ครูเดือน อยู่ที่นี่นานๆ นะ จะได้ช่วยคนยากจนได้เยอะ" ร้อยเอกเดือนตอบรับว่า "พระพุทธเจ้าข้า" เพราะตั้งใจว่าจะรับใช้เบื้องยุคลบาทต่อไปจนกว่าชีวิตจะหาไม่ ทั้งนี้เพื่อช่วยอนุรักษ์เผยแพร่งานศิลปหัตถกรรมย่านลิเภาให้คงอยู่คู่ชาติไทยสืบไป

เป็นผู้ยึดมั่นในศีล มีคุณธรรมจริยธรรม มีความสุภาพอ่อนโยน และมีอัธยาศัยอันดี เคยได้รับมอบหมายให้เป็นวิทยากรและพิธีกรในหลายโอกาส เช่น

๑. เป็นวิทยากรอบรมนักเรียน เรื่อง ความประพฤติของมนุษย์ เรื่องการทำสมาธิเรื่องความเชื่อในกฎแห่งกรรม และเรื่องหน้าที่ของพลเมืองดี

๒. เป็นวิทยากรพิเศษอบรม เรื่อง พระราช

พานขนาดใหญ่ทำจากลิเภา นับเป็นพานที่ใหญ่ที่สุดในโลก
ร้อยเอกเดือน คงเอียง บรรจงสร้างขึ้นโดยใช้เวลาร่วมสองปีจึงแล้วเสร็จ

เสาวนีย์ และเรื่องความรักชาติ

๓. เป็นพิธีกรหน้าพระที่นั่งครั้งที่เสด็จเยี่ยมเยียนประชาชน และทอดพระเนตรการแสดงพื้นบ้าน ซึ่งได้รับคำชมจากพระโอรสว่า "ครูเดือนพุดแก่ง พุดให้คนเขารักชาติ"

ด้วยความมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์งานศิลปะ หัตถกรรมย่านลิเภาไว้เป็นแบบอย่างแก่นุชนตลอดมา ร้อยเอกราชเดือนจึงได้รับพระราชทานโล่และเข็มดังนี้

๑. โล่ครูจักสานย่านลิเภาดีเด่น (เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๑)
๒. เข็มผู้ให้ความร่วมมือต่อส่วนรวมดีเด่น (เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๗)
๓. เข็ม ภปร. (ติดอกเสื้อ)
๔. เข็ม สก. (ติดอกเสื้อ)
๕. เข็ม จภ. (ติดอกเสื้อ)

ทั้งหมดนี้เป็นกำลังใจอย่างเอกสำหรับชีวิตช่างสานลิเภามือหนึ่งของไทย ที่เปลี่ยนจากอาชีพทหารถือปืนไปสู่อาชีพช่างศิลปหัตถกรรมและพึงพอใจที่จะทำงานนี้ต่อไปด้วยความรักและห่วงแหนจนกว่าจะสิ้นลมหายใจ

ประวัติช่างสานลิเภามือหนึ่ง

ธ้อยเอกราช คองเอียง

เป็นบุตรนายหวาน นางเอกราช คองเอียง เกิดเมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๗๙ ที่บ้านหมู่ที่ ๔ (บ้านควา) ตำบลตะเคียน อำเภอรอนไทร จังหวัดสงขลา

ร.อ. เดือน คองเอียง

บรรณานุกรม

"พบเดือน คองเอียง : มือหนึ่งงานสอดสานย่านลิเภาของเมืองไทย" ใน เทคโนโลยีชาวบ้าน ๔ (๕๒) : ๘-๙, สิงหาคม ๒๕๓๕.
นครศรีธรรมราช, ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม ประจำปี ๒๕๓๕ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช ๒๕๓๕.

สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ที่โรงเรียนระโนดวิทยามูลนิธิ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

สมรสกับ น.ส.วิภา มีบุตรชายสองคนและบุตรสาวหนึ่งคน

สมัครเข้ารับราชการทหารบก เคยดำรงตำแหน่ง ผบ.หมวดฝึกร้อยฝึก ป.พัน ๑๕ ค่ายวชิราวุธ นครศรีธรรมราช เคยไปราชการสงครามที่ประเทศเวียดนาม ในสังกัด ป.พัน ๒ ร้อย ๓ พลอาสาสมัคร เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๑ ตำแหน่งครั้งสุดท้ายก่อนไปเป็นครูสอนจักสานย่านลิเภา คือ นายทหารประสานการยิง ป.พัน ๑๕ (ปัจจุบัน คือ ป.พัน ๑๐๕)

ปัจจุบันเป็นครูช่างลิเภาที่ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

"แรกเริ่มเดิมทีนั้น งานสอดสานย่านลิเภาแทบไม่เป็นที่รู้จัก จนกระทั่งราวๆ ปี ๒๕๑๗ สมเด็จพระบรมราชินีนาถทรงมีพระราชประสงค์ให้ฟื้นฟูงานหัตถกรรมย่านลิเภา เริ่มที่ค่ายวชิราวุธก่อน โดยส่งครูมาอบรมบรรดาแม่บ้านทหารที่พอจะมีความสนใจและมีความรู้พื้นฐานงานหัตถกรรมย่านลิเภา ผมคิดว่าตนเองน่าจะทำได้แม้ว่าเราจะเป็นผู้ชาย ก็เลยสมัครเข้าอบรม"

"งานสานลิเภานี้เป็นงานที่ยังไงล่ะ คือพูดจริงๆนะ เป็นงานที่ไม่น่าทำ ถ้าไม่รักจริงๆ ไม่น่าทำ ต้องรัก ต้องอดทน ต้องมีสมาธิ ต้องชอบจริงๆ ไม่งั้นทำไม่ได้หรอก"

"ในศูนย์บางไทรเองก็มีหลายคนที่ยังอยู่ด้วยความรัก แม้จะได้เบียดเบียนน้อย แต่มีความภาคภูมิใจตรงที่ได้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาตินี้ ถ้าพระองค์ท่านไม่ส่งเสริมก็คงสาบสูญไปแล้ว"